

Sygn. akt V CZ 68/18

POSTANOWIENIE

Dnia 12 października 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa E. G.

przeciwko D. N.

o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 12 października 2018 r.,

zażalenia pozwanej na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 3 lipca 2018 r., sygn. akt I ACa [...],

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] postanowieniem z dnia 3 lipca 2018 r. odrzucił skargę kasacyjną pozwanej D. N. od wyroku tego Sądu z dnia 19 października 2017 r.

Skarżąca została postanowieniem z dnia 17 maja 2018 r. zwolniona od opłaty od skargi kasacyjnej w części, tj. ponad kwotę 3000 zł. Oddalając dalej idący wniosek, Sąd Apelacyjny wskazał, że pozwana nie pracuje, nie jest zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako osoba poszukująca pracy. Na wezwanie o udzielenie informacji, kiedy ostatnio pracowała zarobkowo, nie udzieliła odpowiedzi. Nie wykazała również, aby orzeczeniem lekarskim orzecznika ZUS została uznana za osobę niezdolną do pracy zarobkowej. Z oświadczenia skarżącej wynikało jedynie, że utrzymuje się z czynszu za najem garażu w kwocie 500 zł miesięcznie i dobrowolnych alimentów od M. N. w kwocie również 500 zł miesięcznie. W ocenie Sądu Apelacyjnego, osoba, która nie wykorzystuje swoich możliwości zarobkowych, nie zasługuje na pomoc państwa w postaci zwolnienia od kosztów sądowych w całości, zwłaszcza, że postępowanie w sprawie trwa od 2012 r. i pozwana powinna była poczynić oszczędności na poczet ewentualnych kosztów sądowych choćby w części. W postępowaniu kasacyjnym uzasadnione jest stosowanie zwiększonego rygoryzmu przy realizacji obowiązku wnoszenia opłat sądowych.

Pełnomocnik pozwanej w dniu 4 czerwca 2018 r. otrzymał odpis postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 17 maja 2018 r., a skoro termin do uiszczenia opłaty upłynął bezskutecznie w dniu 11 czerwca 2018 r., skarga kasacyjna została odrzucona jako nieopłacona.

Pozwana, zaskarżając zażaleniem w całości postanowienie z dnia 3 lipca 2018 r., wnosząc o jego uchylenie i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów postępowania zażaleniowego, zarzuciła naruszenie art. 398⁶ § 2 k.p.c. oraz art. 101 i 102 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (u.k.s.c.), a ponadto wskazała na pozbawienie prawa do sądu wynikającego z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Powołując się na art. 380 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c., wniosła również

o dokonanie kontroli wyżej wskazanego postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 17 maja 2018 r., zarzucając błędną ocenę sytuacji majątkowej pozwanej przez przyjęcie, że uzasadnia ona odmowę zwolnienia od kosztów sądowych w całości (art. 102 i 103 u.k.s.c.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie rozstrzygnięcia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych nie przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego. Jeżeli sąd nie uwzględnił wniosku o zwolnienie od uiszczenia kosztów sądowych, a nieopłacenie skargi kasacyjnej stało się jedyną przyczyną jej odrzucenia, w ramach postępowania wywołanego zażaleniem strony na odrzucenie skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy kontroluje także, na wniosek strony zgłoszony w zażaleniu na podstawie art. 380 k.p.c., postanowienie sądu drugiej instancji odmawiające zwolnienia od kosztów sądowych. Sąd Najwyższy w ramach art. 380 k.p.c. nie orzeka w tym zakresie merytorycznie, a jedynie ocenia prawidłowość wydanego postanowienia o oddaleniu wniosku.

Zgodnie z art. 101 ust. 1 u.k.s.c., sąd może zwolnić stronę od kosztów sądowych w części, jeżeli strona jest w stanie ponieść tylko część tych kosztów. Według art. 102 ust. 1 u.k.s.c., zwolnienia od kosztów sądowych może się domagać osoba fizyczna, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Powołany również przez pozwaną art. 103 u.k.s.c. odnosi się natomiast do zwolnienia od kosztów sądowych osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, więc norma prawa w nim uregulowana nie znajduje w niniejszej sprawie zastosowania.

Jak trafnie zauważył Sąd Apelacyjny, zwolnienie od kosztów sądowych powinno być stosowane w sytuacjach wyjątkowych, a w postępowaniu kasacyjnym, będącym szczególnym postępowaniem realizującym głównie interes publiczny, uzasadnione jest stosowanie zwiększonego rygoryzmu przy realizacji obowiązku wnoszenia opłat sądowych (por. powołane przez Sąd Apelacyjny postanowienie SN z dnia 17 maja 2012 r., sygn. akt I CZ 55/12, www.sn.pl).

Wymaganie wnoszenia opłat sądowych w sądach cywilnych w związku z powództwami lub odwołaniami przedstawianymi do rozstrzygnięcia nie może być co do zasady uznane za ograniczenie prawa dostępu do sądu. Wniosek o zwolnienie od opłat podlega indywidualnej ocenie i wymaga analizy sytuacji majątkowej i rodzinnej osoby składającej taki wniosek. Poza oceną zatem pozostają zarzuty odnoszące się do okoliczności, które zadaniem skarżącej nie uzasadniały pozytywnych dla strony przeciwnej orzeczeń w tym zakresie.

Wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony w toku postępowania sądowego jest rozpatrywany z uwzględnieniem okoliczności dotyczących sytuacji majątkowej wnioskodawcy w chwili jego złożenia, a sąd nie jest związany poprzednimi rozstrzygnięciami w tym przedmiocie, wydanymi na wcześniejszych etapach postępowania. Poza zasadę swobodnej oceny wykracza jednak dokonanie odmiennych ocen tych samych możliwości finansowych. Jeżeli we wcześniejszych fazach postępowania stronie przyznano zwolnienie od kosztów sądowych, to odmowa zwolnienia w postępowaniu kasacyjnym wymaga stwierdzenia, że sytuacja majątkowa skarżącego uległa w jakimś aspekcie poprawie.

Uprzednio w niniejszej sprawie pozwana, postanowieniem Sądu Okręgowego we W. z dnia 15 maja 2017 r., została zwolniona od kosztów sądowych w zakresie opłaty od apelacji. Sytuacja majątkowa, która stanowiła podstawę tego rozstrzygnięcia, była zbliżona do ustalonej obecnie. Nastąpiło jednak zmniejszenie i tak niewielkiego dochodu miesięcznego, przy równoczesnym zmniejszeniu zobowiązań i stałych wydatków; po skompensowaniu jest to różnica kilkuset złotych miesięcznie.

Sąd Apelacyjny, badając sytuację majątkową pozwanej, wezwał jej pełnomocnika do udzielenia informacji, czy jest ona zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako osoba poszukująca pracy (a jeśli tak, to wzywając do złożenia stosownego zaświadczenia), kiedy ostatnio pracowała, z jakich przyczyn ustał stosunek pracy, czy pobiera jakiekolwiek świadczenia z ZUS.

W odpowiedzi na to wezwanie pełnomocnik wskazał, że pozwana obecnie poszukuje pracy, ale nie jest zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy z uwagi na brak prawa do zasiłku dla bezrobotnych, ostatnio pracowała w kancelarii

adwokackiej, która została zamknięta i w związku z tym pozwana przestała tam pracować. Mimo niepełnego zrealizowania wezwania (brak informacji o świadczeniach z ZUS i brak informacji o dacie ustania zatrudnienia), zarówno poprzednie – uzasadniające zwolnienie od całej opłaty od apelacji – jak i aktualne oświadczenie o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania nie wskazywało ani na otrzymywanie świadczeń z ZUS, ani na uzyskiwanie wynagrodzenia za pracę. Pełnomocnik pozwanej w wykonaniu wezwania opisał ponadto bezskuteczne starania pozwanej o znalezienie zatrudnienia, co w sposób spójny i przekonujący uzasadnił (działania podjęte przez pozwaną oraz czynniki takie jak jej wiek, stan zdrowia, oczekiwania pracodawców na rynku pracy). Nie można zatem uznać, że pozwana nie wykorzystuje swoich możliwości zarobkowych lub ogranicza je w sposób nieuzasadniony, bądź że jest w stanie zgromadzić środki finansowe na podjęcie przez nią obrony w procesie. Skoro sytuacja majątkowa pozwanej nie uległa poprawie, nie było podstaw do jedynie częściowego uwzględnienia wniosku o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej.

W konsekwencji należy uznać za niezasadne odrzucenie skargi kasacyjnej wobec braku uiszczenia opłaty w kwocie 3000 zł.

Wobec powyższego, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie, stosownie do art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c.